

бухгалтерському обліку, застосуванні нестандартних методів калькулювання їх собівартості тощо.

Список використаних джерел

1. Адамович Н. Обліковує бізнес-ланч / Н. Адамович // Податки та бухгалтерський облік. – 2017. - № 48 : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://i.factor.ua/ukr/journals/nibu/2017/june/issue-48/article-28161.html>

2. Особливості фінансового обліку та аудиту деяких нестандартних операцій у ресторанному бізнесі : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.market-infr.od.ua/journals/2017/12_2017_ukr/32.pdf

Черненко Світлана

здобувач освітнього ступеня «магістр»

Семенишена Наталія

к.е.н., доцент

Подільський державний аграрно-технічний університет
м. Кам'янець-Подільський, Україна

ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ КАТЕГОРІЇ «ПРИБУТОК» ТА ПРОБЛЕМИ ЙОГО ОБЛІКОВОГО ВІДОБРАЖЕННЯ

В умовах європейської інтеграції саме прибуток є однією з найважливіших економічних категорій, що забезпечує розширене відтворення на основі самофінансування; підвищує конкурентоспроможності підприємства; сприяє розвитку науково-технічного прогресу, матеріальної бази, всіх форм інвестування і є основною стратегічною метою і умовою функціонування підприємства в ринковій економіці, джерелом сплати податків і забезпечує об'єднання інтересів держави, підприємства, працівників, власників.

Дослідженням категорії прибуток займалися в різний час як іноземні, так і вітчизняні вчені, а саме: Т. Манн, Д. Юм, У. Петті, Ф. Кене, А. Сміт, Д. Рікардо, К. Маркс, П. Самуельсон, І. А. Шумпетер, Ф. Найт, Л. Вальрас, І. А. Бланк і багато інших видатних економістів. Серед вітчизняних вчених питання обліку фінансових результатів досліджувалися у працях Дем'яненка М.Я., Гайдуцького П.І., Кірейцева Г.Г., Кужельного М.В., Пушкаря М.С., Саблука П.Т. та інших. Питаннями обліку формування фінансових результатів та відображення їх у звітності займалися Голов С.Ф., Єфименко В., Зубілевич С.Я., Редько О.Ю., Сопко В.В., Семенишена Н.В. та ін. Але ряд проблем залишаються не вирішеними, оскільки стандартизація обліку і звітності,

становлення нормативної бази, теоретичного обґрунтування даних процесів знаходиться на стадії розвитку.

В економічній літературі розглядаються кілька теорій прибутку. Найбільш поширеною теорією прибутку є теорія продуктивності капіталу як складова частина теорії трьох факторів - праці, капіталу і землі.

Першою спробою пояснення джерела прибутку була теорія меркантилістів, автором теорії торгового балансу є Т.Мен (1571-1641), який стверджував, що прибуток виникає в зовнішній торгівлі в результаті того, що люди продають товари за кордоном за вищими цінами, ніж вони їх купили.

Засновником трудової теорії вартості можна вважати У.Петі, що жив в Англії в 17-му столітті, розробку теорії продовжили А. Сміт і Д.Рікардо, які внесли великий вклад в дослідження сутності прибутку, розширивши сферу її розгляду сферою промислового виробництва, а потім і непродуктивної сферою.

Однак А. Сміт і Д. Рікардо вивчали в більшій мірі капіталістичне виробництво і вбачали джерело прибутку не в обороті, а у виробництві. А. Сміт вказував на те, що «вартість, яку робітники додають до вартості матеріалів, розподіляється на дві частини, з яких одна йде на оплату їхньої заробітної плати, а інша - на формування прибутку підприємця» [1]. Таким чином, прибуток розглядався ним як відрахування підприємця з праці найманих робітників. У свою чергу, Рікардо сформулював закон, згідно з яким величина заробітної плати і прибуток знаходяться в зворотному відношенні один до одного і що «прибуток у всіх галузях промисловості знижується з ростом цін на сировину і матеріали лише в тому випадку, якщо в результаті цього зростання підвищується заробітна плата» [2], проте визнає що, на прибуток побічно впливають інші витрати підприємця. Вчення К.Маркса є логічним продовженням вчення Сміта і Рікардо.

Отже, фінансовим результатом господарської діяльності підприємства є прибуток або збиток. Для розуміння сутності фінансових результатів, пропонуємо розглянути найбільш поширені концепції прибутку (таб 1.).

Таблиця 1

Основні концепції економічної сутності прибутку [1, с. 493]

Автор	Концепції економічної сутності прибутку
Т.Мен	Вважав, що прибуток є різницею між продажною і покупною ціною товару
У.Петті	Джерелом прибутку визначав виробництво
А.Сміт	Прибуток розглядав у вигляді прибутку праці, який привласнюється власником засобів виробництва
Д.Рікардо	Вважав, що прибуток – це складова частина вартості, яка створюється працею
Ж.Б.Сей	Розглядав прибуток як винагороду підприємця за його промислові здібності
К.Маркс	Відповідно до його концепції, прибуток – це надлишок виручки над витратами капіталу, який безоплатно привласнюється власником засобів виробництва
Й.Шумпетер	Вважав, що прибуток – винагорода за підприємницьку діяльність, тобто вартісний вираз того, що створює підприємець.

СЕКЦІЯ 1

Актуальні питання теорії і практики бухгалтерського обліку і звітності в Україні

SECTION 1

Current issues of theory and practice of accounting and reporting in Ukraine

Продовження табл. 1

Ф.Найт	Стверджував, що прибуток є винагородою підприємця за прийняття рішень в умовах невизначеності
Е.Чемберлен	Монопольним прибутком вважав додаткову частину загального прибутку, джерелом якої є реалізована в ціні монополія
П.Самуельсон	Визначення прибуток як дохід від факторів виробництва, винагорода за підприємницьку діяльність та вираження нововведень
А.Бабо	Прибуток розглядав як різницю відхилення та залишок

Варто зазначити, що предметом дослідження в роботах Маркса є капіталістичний спосіб виробництва, а головним у вченні - теорія додаткової вартості. Згідно, якій основним джерелом формування прибутку є робота працівників виробничої сфери економіки. Ця праця створює додатковий продукт і додаткову вартість, а прибуток при цьому є перетвореною формою додаткової вартості.

Таким чином, теорія прибутку марксистської школи надмірно політизована, і її висновки зроблені, виходячи з непримиренних протиріч між класами капіталістів і найманих робітників, хоча багато сучасних економістів дотримуються теорії К. Маркса в питаннях походження прибутку.

Отже, марксистський підхід: праця найманих працівників створює вартість, більшу, ніж коштує вона сама. Певна частина неоплачуваної праці і перетворюється в додаткову вартість, що приймає форму прибутку. За неокласичним підходом прибуток - це, перш за все, факторний дохід; за результатами діяльності власники факторів виробництва отримують відповідний дохід. Власники землі отримують ренту, власники праці - заробітну плату, власники капіталу - відсотки, прибуток.

Сучасна економічна наука розглядає прибуток як дохід від використання факторів виробництва: праці, землі, капіталу. Заперечуючи прибуток як результат експлуатації, тобто присвоєння неоплаченого найманої праці, вона виходить з того, що сутність прибутку та підприємницького доходу впливає з функцій підприємця, які включають:

- прояв ініціативи по з'єднанню ресурсів для виробництва будь-якого товару і послуги;
- прийняття основних неординарних рішень з управління фірмою;
- впровадження інновацій шляхом виробництва нового виду продукту або вдосконалення і радикальної зміни виробничого процесу;
- відповідальність за економічний ризик, пов'язаний з усіма вищевказаними чинниками.

Звідси впливають такі визначення прибутку: прибуток - це плата за послуги підприємницької діяльності; прибуток - це плата за новаторство, за талант в управлінні фірмою; прибуток - це плата за ризик, за невизначеність результатів підприємницької діяльності; прибуток - це дохід, що виникає при монопольному становищі виробника (продавця) на ринку.

На думку Прохар Н.В., стосовно поняття «фінансовий результат» на сьогоднішній день сформовано декілька точок зору: 1) зміна величини власного капіталу; 2) результат зіставлення доходів і витрат; 3) прибуток або збиток; 4) результат статутної діяльності підприємства (виручка мінус витрати на виробництво і реалізацію продукції); 5) зміна величини чистих активів підприємства; 6) додаткова вартість, створена у процесі виробництва та здійснення операцій фінансово – кредитного характеру; 7) ціна капіталу та інших виробничих факторів [3].

Проблемам взаємозв'язку величини фінансових результатів і методологічних норм і методичних процедур бухгалтерського обліку присвячений ряд наукових робіт. Серед них виділяються роботи Е. С. Хендріксена і М. Ф. Ван Бреди, Я. В. Соколова [7].

До основних проблем щодо обліку прибутку, з якими стикалися науковці, можна віднести такі: 1) Зміст рахунку прибутків і збитків; 2) Розмежування доходів, що реалізовані у грошових коштах, від нереалізованих; 3) Період визнання величини прибутку [4].

Ці проблеми, за своєю суттю, є центральною у всій системі бухгалтерського обліку. Мова йде не лише про його технократичний розвиток, адже зачіпаються і морально-етичні проблеми, пов'язані з маніпуляцією свідомості користувачів бухгалтерської звітності.

Окрім того, проблемою при формуванні фінансових результатів, зокрема, прибутку є те, що багато підприємств не створюють резерв сумнівних боргів, тобто дебіторська заборгованість включається до підсумку балансу за первісною вартістю, що призводить до завищення валюти балансу. Формуючи цю суму, підприємство може свідомо впливати на величину прибутку звітного періоду, і на загальну фінансову картину роботи підприємства за звітний період [5].

Більш того, можливе використання всього набору елементів облікової політики, які формують величину фінансових результатів, вступає в протиріччя з основною метою всього бухгалтерського обліку - формування повної, достовірної та нейтральної інформації по відношенню до всіх груп користувачів [9].

Навіть всілякі способи додаткового розкриття інформації не вирішують цю проблему, оскільки розкривати цю інформацію необхідно щодо одного загальноновизнаного, нехай і на основі професійного судження, варіанта формування даних, якого на даному етапі розвитку бухгалтерського обліку немає.

Список використаних джерел

1. Смит А. Исследование о природе и причинах богатства народов. URL : <http://books.efaculty.kiev.ua>

2. Авадзе В. С. История экономических учений. Учебник для вузов / под ред. проф. В. С. Авадзе, проф. А. С. Квасова. Москва : ЮНИТИ-ДАНА, 2002. 391 с.
3. Прохар Н. В. Облік доходів, витрат і фінансових результатів: проблеми теорії та практики: монографія. Полтава : РВВ ПУЕТ, 2011. 257 с.
4. Смірнова О.М. Историчний аспект та проблеми сучасності обліку прибутку підприємств. URL: <https://history.vn.ua/book/history-of-trade-taxes-and-duties-2013/42.php>
5. Ковальчук О. В. Удосконалення методики обліку фінансових результатів. *Інвестиції: практика та досвід*. 2009. № 7. С. 30–32.
6. Романова Е. Г., Кудинов С. С. Научные подходы к определению прибыли организации. *Молодой ученый*. 2016. № 26. С. 373-376. URL <https://moluch.ru/archive/130/36117/> (дата обращения: 02.01.2019)
7. Семенишена Н., Коваль Д. Економічна сутність прибутку як фінансового результату підприємства та його роль у діяльності інституційних одиниць. *Сучасні проблеми і перспективи розвитку обліку, аналізу та контролю в умовах глобалізації економіки: матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф. молодих науковців, аспірантів, здобувачів і студентів* (7 грудня 2012 р., ЛНТУ, Луцьк, Україна) ; відп. ред. З.В. Герасимчук. Луцьк : РВВ Луцького національного технічного університету, 2012. С.101–103.
8. Семенишена Н.В., Бевська Л.А. Шляхи вирішення та проблеми обліку фінансових результатів. *Сучасні проблеми і перспективи розвитку обліку, аналізу та контролю в умовах глобалізації економіки: матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф. молодих науковців, аспірантів, здобувачів і студентів* (7 грудня 2012 р). / відп. ред. З.В. Герасимчук. Луцьк : РВВ Луцького національного технічного університету, 2012. С.21–22.
9. Семенишена Н.В., Ставрук И.Б. Экономическая сущность и терминологический анализ категории «прибыль». *Студенческая молодежь в научно-исследовательском поиске : сборник научных трудов III Межвузовской студенческой конференции (с международным участием)* (20-24 апреля 2011 г., Волгоград, РФ). Волгоград : Волгоградское научное издательство, 2011. С. 144–147.

